

Slovenski Pravniki.

Leto XXXI.

V Ljubljani, 15. aprila 1915.

Št. 4.

Opazke k pravni terminologiji.

Spisal dr. Henrik Tuma.

Dr. Fr. Mohorič je načel v znanstveni reviji »Veda« vprašanje nove izdaje pravne terminologije. Kolikor vem, je to prvi resnejši poskus diskusije, od predgovora k prvi izdaji pravne terminologije sem, da se postavi nekaj temeljnih načel, ki naj bi veljala pri sestavi in izdaji nove »pravne« oziroma, kakor hoče Mohorič, »pravniške« terminologije. Dr. Mohorič se je oglasil prav v dobi, ko je najbolj prikladno revidirati vse ogromno nabrano gradivo. Trdi prav, da nam Babnikova pravna terminologija, imenujmo jo po uredniku iz leta 1894, ne zadošča več ne v teoriji ne v praksi, ter da se je terminologija jela razvijati preko nje. Trdi tudi prav, da na vseh straneh nastopa bujna, »divja« praksa, le da bi dostavil: Babnikove terminologije se marsikedar ni prav umelo in še manj po njegovih namenih v praksi izvajalo. Oboje ima izvor v dejanskih naših razmerah.

Leta 1894 je jel izhajati Pleteršnikov slovar, z nastopom 1898 smo dobili nov civilni pravdni red in za njim celo vrsto upravnih, avtonomnih in ustavnih zakonov z nebroj novih pojmov, katere je bilo treba v naglici prirediti za slovenščino. Praktičnim pravnikom tako ni bilo mogoče drugače nego pomagati si potom »divje« prakse. Novo gradivo, katero nam je podalo monumentalno Pleteršnikovo delo, po drugi strani nepregledno gibanje novih pojmov, je onemogočilo intenzivno, sistematično delo ter nudilo praktične juriste, odvetnike in sodnike, da so si sami pomagali od dne do dne, kakor so vedeli in znali. Beležim pa dvoje struj »divje« prakse, eno bi označil za slovensko-nemško strujo na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, drugo za slovensko-laško na Primorskem. Kdor čita sodne spise ene ali druge skupine, tega mora naravnost presenetiti, kako ogromen vpliv je imela ptujščina na razvoj naše pravne terminologije. A trdim, da nam kaže slovenska-nemška skupina nesorazmerno večji,

pogubnejši vpliv nemščine, nego laška skupina vpliv laščine. To povdarjam radi tega, ker se bo moralo pri sestavljanju pravne terminologije seči nekoliko bolj na »divji« prakso pod tržaškim višjim sodiščem nego doslej. Slovenski jezik se je ob laščini mnogo svobodnejše in čistejše razvijal. Tod je odvetnik in sodnik skoraj odtegnjen nemškemu vplivu. Ali pride med čisto slovensko prebivalstvo, med katerim slovenski uraduje in občuje izključno, ali pa prilagodi v dotiki z italijanskim elementom slovenščino laškim terminom, rekom in skladju. Laščina pa je slovenščini mnogo bližja nego nemščina, vsled česar se pravna terminologija potom divje prakse razvija na Primorskem v naravnejši smeri slovenskega jezika. Vpliv hrvaščine je pri tem ostal minimalen, dasi je dotika v praksi skoro vsakdanja.

Ako bi se sploh dalo terminologijo ustvariti po eni osebi, bi bil najvažnejši činitelj pri izberi in sestavljanju novih terminov urednik slovenske izdaje Državnega zakonika. Ima na razpolaganje ogromno gradivo zakonikov avstrijskih slovanskih narodnosti ter vse lingvistične in filologične pripomočke, da bi utegnil vsaj samostojno nadzirati pravilni razvoj pravne terminologije. Moram pa, žal, trditi, da tudi uredniki Državnega zakonika slede »divji« praksi, ki je često precej oddaljena od prakse javnih činiteljev, odvetnikov in sodnikov v domovini, in to naj bi veljalo tudi za filologa Štreklja. Sploh je napačno nameščati za urednike zakonikov filologe in ne pravnikov, kajti »Sachbedeutung geht über Wortbedeutung« pravi nemški filolog Schrader. Najprej treba vladati snov, bolj pride v poštev lingvistika, nego filologija.

Tako ostane edini organ, ki razsodno izbira in polagoma gradi pravno terminologijo, naša pravniška revija, in dobro je, da jo urejuje mož, ki je že od sestave Babnikove terminologije naprej vedno pri delu. Dočim nam zakoniki in ukazniki gromadijo precej nesistematično in nekritično vedno novega gradiva, nam ostaneta za čiščenje pojmov dva tvorna činitelja, t. j. odvetniki in sodniki, ki iščejo in pobirajo med ljudstvom novih izrazov ter razbirajo iz leksikalnega gradiva preciznejše termine za lastno rabo, ter »Slovenski Pravniki«, na katerem je viden, vzlic vsej različni in prosti pisavi posameznih sotrudnikov, enoten vpliv urednikov.

Društvena »Zbirka avstrijskih zakonov« v slovenskem jeziku je prinesla manj pozitivnih rezultatov, nego se je pričakovalo. Delo je bilo sicer v rokah malega števila sodelavcev, tako, da bi se pričakovalo enotne in precizne pisave, vendar je tudi med njimi vladala precej divja praksa, t. j. prosto mnenje dotičnikov. Kritičnega nadzorstva, predhodne, posebno pismene diskusije je primanjkovalo, zato so posamezni zvezki zbirke dokaz pridnosti in dobre volje posameznih urednikov, ne pa pridobitev za točno terminologijo.¹⁾ Vzemimo primer k §-u 503 c. p. r., ki se v praksi največ citira, kjer je preveden v četrtem odstavku nemški izvirnik: »Das Urteil des Berufungsgerichtes beruht auf einer unrichtigen rechtlichen Beurteilung der Sache« tako: »Sodba prizivnega sodišča se opira na neprav pravni nazor o stvari.« Ta prevod je samovoljen, netočen in neroden. Za glavne pojme

¹⁾ Tu treba malo pojasniti. Društvena „zbirka“ zakonov je imela zlasti od kraja namen, da naj dobe pravniki čim preje slovenske prevode zakonov v priročni zbirki à la Manz, ker je bilo to za prakso in slovensko uradovanje nujno potrebno. Ker so bili prevodi že oficialno izdani v Državnem zakoniku in se je nanje vsaj po večjem že opirala praksa, zato je moralo obveljati pravilo, da se ti prevodi porabijo za „zbirko“ le s premembami in popravami, ki so očitno potrebne glede na sočasni razvoj jezika in že udomačeno pravniško pisavo. Predgovori k posameznim zvezkom „zbirke“ pojasnjujejo to stališče, oziroma povedo, kaj se je v podrobnem popravilo in zakaj. Odgovorna za prevode v „zbirki“ je torej vobče slovenska izdaja Državnega zakonika. Ker pa ti uradni prevodi že od nekdanj nimajo enotne terminologije, ker razni uredniki niso pazili na doslednost, zato se je mnogo teh hib preselilo tudi v društveno „zbirko“ zakonov, ki se je, kakor rečeno, držala praviloma uradnih prevodov. Društveni odbor je bil večkrat poskusil, da bi se vse gradivo za posamezne zvezke pregledalo kritično v jezikovnem pogledu in priredilo, kakor se je zdelo prav in primerno. Naletel pa je vselej na težave, ki se niso dale izlahko premagati. Da se je sploh omogočilo hitrejše nadaljevanje potrebne priročne „zbirke“, moral je prepustiti uredniku posameznega zvezka, da je pri uradnem prevodu pre naredil to, kar se mu je videlo potrebno. Uradni prevod „Izvršilnega reda“ na pr. je v „zbirki“ gotovo dobro popravljen, četudi le tam, kjer je bilo očitno potrebno. To se pa ne da trditi na pr. o „Državnih osnovnih zakonih“, ker je urednik vsprejel v „zbirko“ dotične uradne prevode iz raznih dob z vsemi netočnostmi in nedoslednostmi. Če je društveni odbor doslej tako ravnal pri „zbirki“ iz praktičnih ozirov in glede na tehnične težave, odločil se je pa pri namerjani izdaji „Občnega državlanskega zakonika“ za drugačno postopanje, kar kažejo poročila na zadnjih glavnih skupščinah. Tega se bo držati tudi poslej. Dosedanji zvezki „zbirke“ imajo tudi ta pomen, da se na njih podlagi tem lažje razbistri in popolni slovenska pravna terminologija.

Urednik.

imamo docela ugotovljene slovenske termine. Beurteilung = presoja, nazor = Ansicht, (naziranje = Anschauung) sloni = beruht (Levstik.)

Mnogo dasta misliti in izbirati besedi »unrichtig« in »Sache«. Unrichtig je dobesedno nepravi. Ta izraz se pa v slovenščini in slovanščini sploh rabi redko. Govori se: imaš prav, nimaš prav = du hast recht, du hast unrecht; je prav = es ist recht, richtig, ni prav = es ist nicht recht, unrechtig, unrichtig. Enako rabi francoščina; ç est juste, ce n' est pas juste; ç est injuste je — nepravično, krivično. Za ugotovitev besede prav je treba predvsem odgovarjajoče negative. Dobimo: to je prav = es ist recht; to je nesprav (Tolminsko), to ni prav = es ist unrecht, es ist unrichtig. Pravi čas = rechte Zeit, prišel je ob nepravem času = zur unrichten Zeit. Die Uhr zeigt nicht richtig = kaže napačno, ne kaže prav. Prava vera — kriva vera. Pravo zlato = echtes Gold (rudno zlato = gediegenes Gold, čisto zlato = reines Gold, suho zlato = baares Gold, gluho zlato = falsches Gold). Dal si mi pravi prepis, dal si mi nepravi prepis = die unrechte Abschrift, ta prepis je pravilen, prepis je napačen. Prav sodiš — krivo sodiš. Kriva ocena — kriva presoja. Slovensko besedo moramo torej v vsakem slučaju prilagoditi misli. Unrichtig, pomeni v bistvu: ne v pravi smeri, poleg tega s sinonimom »falsch«, ne prave vsebine. Le kjer prihaja gola negacija v pošteev, pravimo: ni prav = je nesprav, in to za recht in richtig, sicer vedno sledimo ali smeri ali vsebini. Zato Babnikova terminologija prav tolmači richtige Abschrift = pravilen prepis, unrichtig = nepravilen (napačen); richtige Berechnung = pravilen izračun, unrichtig = nepravilen (napačen), richtige Forderung = resnična, unrichtige = neresnična terjatev. Za nemški izraz falsch v slovenskem nimamo diskurzivnega pojma, marveč sledimo dijalektično misli. Tudi nemški izraz falsch ni originalen, ampak je prišel v dvanajstem stoletju kot modna beseda iz francoščine valsch, staro-francosko fals. Romanski jeziki imajo faux, falso, falsus. Ako hočemo razumeti pojem tega izraza, moramo torej seči po francoskem izvorniku faux, ki pomeni:

- 1) unwahr = kriva priča, krivi bogovi, kriva vera;
- 2) unrichtig = napačen ton, napačna struja, napačen vers;
- 3) nachgemacht = ponarejena brada, ponarejen denar;

4) verstellt = potvorjeno. V navadni rabi manjka izraz. Priprost človek pravi coeur faux = fovš srce, po staroslovenskem bi odgovarjalo »potvorno«. Falscheit = potvornost.

5) inhaltslos = gluho cvetje, gluho zlato;

6) nicht in der Richtung, falsche Regel, falsche Rechnung = kriv, napačen račun, krivo, napačno pravilo.

Radi razumevanja slovenskega pojma »kriv« moramo pregledati še skupino pojma »zmota« = Irrtum. Zmotna = irrtümlich, zmotiti se = sich irren, pomotiti se = unrichtig denken, versehen. Pomota je torej = Versehen, Unrichtigkeit. Poleg tega: izgrešiti = fehlgehen, zgrešek = Fehlgriff, pogrešati = vermissen, pogrešek = Fehler im allgemeinen, hiba = Gebrechen, nedostatek = Unzulänglichkeit, napaka (nápek) = Fehler als Verkehrtheit. Ako primerjamo skupine neprav, zmoten in kriv, moremo prevesti unrichtiges Urteil, kadar mislimo »ne v pravi smeri«, v krivo sodbo; kadar jo smatramo docela izgrešeno — napačno (verkehrt), inhaltlich gefehlt; neprav mišljeno, jo moramo imenovati »pomotno«. Najsplošnejši izraz je torej za unrichtig = pomotno, kajti lahko rabimo ta izraz skoro v vseh slučajih, kadar Nemeč rabi »unrichtig«: pomoten prepis, pomotna terjatev, pomoten račun, pomotna sodba, pomoten pomen i. t. d. Praksa na Primorskem rabi: kriva pravna presoja, ali napačna pravna presoja, ali pomotna pravna presoja; za nemški »rechtsirrtümliche Beurteilung = pravozmotna presoja.

Sache je dr. Volčič prevedel z besedo stvar. Babnik ima: Ding = stvar, reč, Sache = stvar, reč. Ako se oziram na splošni ljudski govor, res pridemo do rabe besede »reč, stvar« brez razlike. Pravimo: to je moja reč, to je moja stvar, to je moje delo. Čudna reč, čudna stvar, vse polno reči, vse polno stvari! Med vsemi slovanskimi jeziki ima le slovenščina dvoje izrazov. Izraz reč poznajo le še Poljaki: rzezc = Sache, Tat, Ding. Rusi imajo вещь; Čehi vec; Srbi stvar, riječ jim je verbum, kar tudi slovenska beseda v bistvu pomeni (Miklošič). Slovenska reč je torej: »der benannte Gegenstand«. Babnik prevaja: dingliches Recht = stvarna pravica, Sachenrecht = pravo stvari. Splošno se drži le izraza stvar; Streitsache = pravdna stvar, sporna stvar, pravda. V položaju smo torej ali izključiti popolnoma dobro slovensko besedo in potrebni splošni termin reč in držati se le besede in pojma stvar ali pa ločiti oba pojma.

Nemško Ding je iz staronemškega dinc = Gerichtstag, kakor še pomeni thing v nordiških jezikih isto, t. j. öffentliche Verhandlung vor der Volksgemeinde; bedingen = etwas vor der Volksgemeinde festsetzen. Temu odgovarja ruska вече, вещь, češka vec, v slovenščini veča = die Gemeindeversammlung, večati ali večiti = sich in der Gemeindeversammlung berathen, in der Versammlung festsetzen, veča = die Gemeindesteuer, Gerichtssteuer (koroško). Nemškemu bedingen ustreza docela slovensko »uvečiti«. Ti izrazi so ohranjeni še dobro v kobariškem kotu, kjer je občinska avtonomija pod beneško republiko ostala do 18. stol. V Sužidu pri Kobaridu sem slišal lepo reklo: »niso držali, kar so uvečili«, in »obračaš drugače, kakor sva uvečila«, v prvem »was wir gemeinsam festgesetzt«, v drugem »was wir bedungen haben«. Kakor v nemščini iz dinc, tako je tudi v ruščini — več in v češčini = vec iz »pactum« pred občinskim zborom postal splošni sedanji pojem Ding.

Sache, staronemško sahha pomeni Streit, Streitsache, ohranjeno še danes v besedi Sachwalter, sachfällig, gotiško sakan = ich streite, ich zanke. Tudi iz tega specialnega pojma je v nemščini nastal splošni sedanji pojem Angelegenheit, Sache. Za Angelegenheit rabimo v slovenščini — zadeva, pravna zadeva = Rechtsangelegenheit, pravdna zadeva = Prozessangelegenheit. Tudi pojem pravda je zgodovinsko za Goriško docela ugotovljen. Baron Formentini »Beiträge zur Geschichte Görz« 1857 poroča: Leta 1366 je dobila Goriška prve lastne zakone od oglejskega patrijarha Mainharda v. Randegch. Dotlej je veljalo longobardsko pravo. Pod njim je bil kastelan neomejen gospodar na gradu. Odtorej se mu je pridral iudex, razprave pred tem pa so se v ljudskem jeziku imenovala »pravda«. Pravda je torej Verhandlung vor Gericht. Pravdna reč je torej Prozesssache, sporna reč = Streitsache. Sache als Angelegenheit naj torej ostane slovenski reč, ki je najsplošnejše vsebine, to kar je razločnega pred menoj, ima svoje posebno ime. Stvar nasprotno ima za temeljni pojem = Geschöpf, nekaj ustvarjenega, konkretnega. Radi tega je prav, da rabimo za nemško dingliches Recht = stvarno pravo, stvarno, konkretno misliti. Zadeva odgovarja nemškemu Angelegenheit. Sich angelegensein lassen = prizadevati se. Die Sache betrifft mich = mene zadeva, zadeti = treffen,

anstossen. Radi tega moramo ugotoviti za Angelegenheit = zadeva, eine Sache betreffend = zadevno, es betrifft = zadene, der Mitbetroffene = zadevnik, die Mitinteressenten = sozadevniki, (so-deležniki = die Mitbeteiligten). Ne sme nas motiti, da pomeni zadeva sem in tje tudi Hindernis-Anstand. Ker imamo za Hindernis = zapreka in ovira, za Hemmnis = zavira, se moramo pač odločiti za dobri termin splošne vsebine »zadeva«. V slovenščini rabimo zato tudi delo, »to je moje delo«, kar odgovarja ruskemu это мое дело, дела Angelegenheit, дело Rechtssache. To reklo pa je prenedoločeno, ostati nam je torej pri terminu »zadeva«.

Zanimivo je, da rabi madjarščina za slovenski pojem »reč« besedo dolog, to je slovenski = dolg, Schuld, Pflicht, dočim ima za stvar = Gegenstand = tárgy in za opravilo, zadevo = ügy, oboje originalni turški koreniki. Madjarščina nam sploh čuva najstarejše slovenske pojme in izraze, ne le konkretnega vsakdanjega življenja (poljedelstva, pastirstva in doma), marveč tudi umstvene in pravniške na pr. rendelni = rediti, parancsolni = poročiti, csinalni = činiti, zálog = Pfand i. t. d. Omenjam to, ker se bi morali baviti naši filologi, zgodovinarji in pravniki mnogo bolj z madjarščino in zgodovino Madjarov, kadar segajo na vire našega davnega življenja in govorjenja, nego doslej. Madjarska učenjaka Vambéry in Mészáros trdita, da se madjarščina ni morda razvila šele s prihodom Madjarov v podonavske kraje, marveč, da se je sedanji madjarski jezik jel tvoriti že s prihodom Jasigov in se tvoril stoletja za dobe Hunov in Obrov in je madjarščina končno zjediniła vse podstavne dele. Ker so Jasigi zgodovinsko znani že za prvo stoletje pred Kristom in po Kristu, moramo imeti za to, da se je od takrat naprej na slovenski podstavi jela razvijati madjarščina. Janos Mélichen je zopet strogo filologično dognal, da sta se dotikali ravno ob meji Donave, v smeri od severa proti jugu, dve slovenski narečji, eno na desnem bregu, sedanja slovenščina, drugo na levem bregu, sedanja bolgarščina. Obe narečji se dasta točno zaslediti še v sedanji madjarščini. Omenjam te zanimivosti ne morda, ker spadajo naravnost v diskusijo o slovenski terminologiji, marveč v dokaz, kako malo smo pregledali najvažnejše vire naše stare zgodovine, naše prvotne uprave in našega davnega jezika. Kadar dobimo Slovenca filologa, ki bo vladal poleg slovanskih jezikov, posebno narečja jugoslo-

venska, obenem madjarščino, turščino in rumunščino, šele takrat utegnemo kritično ugotoviti marsikaj, kar kaže na starodavno bogato slovensko kulturo. Iz te šele utegnemo delati prave sklepe v zgodovini in filologiji. Omenjam to, ker uvidevam bolj in bolj da se je slovensko znanstvo doslej gibalo skoraj izključno na podlagi nemškega. Smelo trdim, da ni še hodil nikdo med nami svojo lastno pot, tudi Miklošič in Štrekelj sta bila negativna (Wundt). Gorenji primer pa nam tudi kaže, koliko je potrebno sodelovanje filologa pri določitvi pristnih terminov, oziroma, koliko mora jurist, ki sestavlja terminologijo, sam biti filolog, ter kaže nedoločenost dosedanjih temeljnih pojmov in nujno potrebo, konvencionalno določiti znanstvene termine, kakor bo potem enako nujno treba — discipline, držati se njih.

Nemški stavek §-a 503 odst. 4 c. pr. r. bi torej točno prevedel: »sodba sloni na pomotni pravni presoji reči.« Da je urednik zbirke, premarljivi dr. Volčič krenil svojo pot divje prakse, akoravno je zbirko zakonov izdajalo pravniško društvo, ostane razumljivo le, da je imel urednik popolnoma prosto roko in je individualno tolmačil in prevajal nemške pojme po svoje.¹⁾

Vir zla je torej bilo dosedaj pomanjkanje metode in nadzornega organa.

Dr. Mohorič je radi tega prav pokazal na prvo pot pri sestavljanju boljše terminologije, t. j. seči treba na jezikovne vire nazaj. Gotovo je to predpogoj vsaki resni terminologiji. Ostati morajo pa v veljavi še vedno načela, katera je dr. Babnik postavil v predgovoru pravni terminologiji leta 1894: »za en nemški pojem, le ena slovenska beseda«; ne ogibajmo se preciznih, neprevedljivih splošno rabljenih besedi; pustimo jeziku, posebno glagolu vso prečudno moč in gibčnost kakor se prilaga dejanskemu mišljenju; opirajmo se na ustanovljeno pisano, communis opinio pravnikov.

Dr. Mohorič sicer izrecno ne trdi, da hoče same diskurzivne termine, a vidno jih išče. Ustvaritelj civilnega pravnega reda

¹⁾ Tudi dr. Volčič se je držal uradnega (Štreklejevega) prevoda civilnih pravnih zakonov in je premenil le nekatere izraze po zmislu navodil, ki so bila sklenjena k prejšnjemu III. zvezku „zbirke“. Dr. Volčič, ki je sicer dobro poznal jezik in terminologijo, je sodil („Slov. Pravnik“ I. 1905 str. 170), da je oficijalni prevod „vobče izboren in točen“.

dr. Klein je stavil največ na diskurzivno mišljenje, torej na diskurzivne termine. Smatral je edino zanesljivo kontrolo nad mišljenjem diskurzivnost. Ako se ne oziramo na komaj čutne pričetke gibanja prostega prava (Freirechtsbewegung), sloni dejanski še vse pravoslovje na diskurzivnem mišljenju.

Tudi dr. Babnik radi tega stavlja za prvo načelo: »za en pojem ena beseda«. Povdarja pa nehoté dijalektično načelo in glede slovenščine, v kateri je glagol in gibčnost njegova ter imen, ki se iz njega neposredno in vidno izvajajo, glavna moč, tudi ni mogel drugače. Seveda nam je priznavati poleg različnih in ustanovljenih nemških terminov, da ima ravno gibčna glagolska slovenščina težaven položaj nemščini nasproti, ki ima glavno moč v samostavnih in njih skoraj neomejeni vezavi. Naš jezik je predvsem dijalektičen, kakor vsak mlad jezik, ki je ohranil še pristno svojo obliko ter je vsled tega bogat na konkretnih pojmih in na imenih za gibanje, je pa reven na abstraktnih pojmih. V dijalektičnem duhu slovenskega jezika samega je torej glavna težkoča — priti do stalnih in opredeljenih terminov. Moramo pač ostati skromni in priznavati, da je slovenščina v bistvu jezik poljedelcev, imamo obilje besedi za predmete in dejanja, tako, da se mora abstraktno mišljenje prilagati dejanju, nastajanju. Zato potrebujemo skrbne analize dosedaj nabranih diskurzivnih terminov in pojmov in še težje in skrbnejše sinteze iz vedno gibajočih se premnogih glagolovih tvorb.

Organa, ki naj spravi metodo in načela do veljave, se nista taknila izrecno ne dr. Babnik, ne dr. Mohorič. Morda nehoté, ker nam je dejanski dosorej ustvarila največ divja praksa, ker smo se individualno povzpeli tako visoko, da nam sistematična diskusija utegne ustvariti vzorno terminologijo — brez posebne organizacije.

Gotovo pa je, da nam danes ne zadošča več stara pot kompilacije in kombinacije, katero sta s tolikim trudom hodila dr. Majaron in Milčinski. Takrat je to ozko pot narekovala naj-nujnejša potreba in naglica. Danes pa smo v dobi, ko moremo vse nabrano gradivo mirno in kritično pregledati in razbrati. Kar nam manjka, ni ozkodnost besedi in pojmov, marveč preobilica in neskladnost sinonimov, ki so po največ nastali iz vednega nabiranja in tvorjenja novih besedi in skladov.

Glavno gradivo nam je nabrano v Pleteršnikovem slovarju. Obilno dovolj, da sestavimo stalno in krepko ogrodje pravniške terminologije. Kjer nimamo preciznega, lastnega izraza, držimo se brez drugega latinske že udomačene besede toliko časa, dokler se nam potom razbiranja med domačimi izrazi in med sinonimi v slovanščini ne posreči dobiti ustrezne besede. Ako dobimo v drugem slovanskem jeziku prikladno, količkaj izobraženemu človeku razumljivo novo besedo, vzemimo jo brez pomisleka, ali ne kot nov sinonim, ne pomnožujemo z njim nejasnega gradiva, ampak dopolnujemo precizne pojme. Grešili smo tod precej, posebno v tem, da smo se preveč opirali na terminologijo hrvaško in češko, ki sta nam sicer res najbližji, a žal najbližji po metodi kompiliranja in eklektike. Kajti Hrvati in Čehi so v isti naglici in za isto nujno potrebo nagromadili po enaki metodi, kakor pri nas, vso ogromno znanstveno in pravniško terminologijo. Zato trdim, da pridobimo več na preciznosti, ki je za jurista predvsem dragocena, ako se držimo lastnih terminov in tvorb in da največ izgubljam takrat, kadar segamo kompilatorično za izrazi Hrvatov ali Čehov. Res je težko odkrižati se vpliva onih slovanskih plemen, s katerimi nas dejanske razmere, dotika inteligence na praški univerzi ter stremljenje po združenem literarnem in prosvetnem delu z Zagrebom najbolj vežejo. Moramo pa ponavljati, da so Hrvatje in Čehi svoje terminologično sestavno delo skoraj še bolj prekopicnili nego mi, ko so Hrvatje postali avtonomni in so Čehi vstali v političnem in prosvetnem boju iz stoletne letargije, obkoljeni in kulturno prežeti z germanizmom. Ako so se Čehi držali bolj strogega prevajanja po nemškem izvirniku, so Hrvatje hodili precej našo začetno pot in njih terminologija nam ne sme služiti za vzgled. Na smemo pozabiti, da je Miklošič moral resnici na ljubo konštatirati, da so Hrvatje kajkavski Slovenci. Jezikovni napredek hrvatski tiči v zavladavanju srbskega. Ako torej segamo po drugih slovanskih virih, sezimo naravnost po srbščini, ruščini in poljščini; le-tá zadnja nam je v marsičem, posebno pa v skladbi in mišljenju jako, morda najbolj sorodna.

Potem diskusije, torej moramo razbrati že dobljeno lastno gradivo ter opredeliti ono, ki je v aktualnem občevanju. Šele pri tem razbranju se pokaže prava potreba, iskati manjkajočih

terminov. Brž, ko se omejimo na lastno gradivo in ko jamemo določati temeljne pojme, brž, ko naša metoda postane analitična, se nam pokaže istočasno nujna potreba po gotovih filozofskih terminih (logičnih, psiholoških). Brez najmanjše dvojbe morejo biti temelji znanstveni terminologiji filozofični pojmi tn termini. Dokler smo z njimi na negotovem, tudi ne moremo biti gotovi s termini pravne vede. Početke filozofičnih ekskurzov imamo, socijologije kar tri precejšnjega obsega, dobili smo logiko in utegnemo v kratkem dobiti prepedevtiko. Pričetki nam obetajo precej dobro filozofično terminologijo. Kdor čita revijo »Čas«, »Vedo«, dela dr. Oswalda in drugih, lahko z zadovoljstvom konštatira, kako vidno napredujemo. Tudi v filozofiji imamo obilo lastnih slovenskih besedi, zajemanje iz drugih slovanskih jezikov ne dela težav. Tudi pri razbiranju filozofičnih terminov se nam vsiljuje predlagana metoda, to je, napraviti si najpoprej ogrodje iz gradiva nabranega na lastnih tleh, potem šele seči na pomoč srbščine, ruščine in poljščine, v zadnji vrsti ostati na preciznih latinskih ali grških terminih.

V tem obziru je jako poučno, kako smo često izgrešili, ravno kadar smo zajemali od Hrvatov. Vorstellung je v srbščini = prédstava, tudi v slovenščini smo ta izraz neoporečno rabili. Hrvatje, ki so večkrat po nepotrebem separatisti proti srbščini, so si izbrali »predočba«, terminus, ki je logično in psihologično pogrešen. Skoraj je smešno, da rabijo Srbi prédstava, Hrvatje predočba in vendar so jeli pobirati stopinje za Hrvati novejši naši slovenski logiki, ter so brezmiselno prevzeli hrvaško »predočbo«. Srb pravi: vidik = conspektus, Gesichtspunk = glédište. Slovenci jeli so vsevprek rabiti vidik in opustil svoje dobro glédišče. Takih primerov bi se dobilo vse polno, ki nas svare segati po znanstvenih terminih iz hrvaščine iz edinega in naivnega razloga, ker so Hrvatje naši sosedje. Včasih sicer stvari ne škodi. Za nemško Verhandlung imamo pristno slovensko le en pojem »obravnavava«. Trudil sem se mnogo, iskati juridične izraze med ljudstvom po vseh predelih slovenskih tál, a nisem mogel zaslediti družega izraza za verhandeln nego obravnavati: »dolgo sta obravnavala, predno sta se pogodila«, slišal sem na Dolenjskem in enako drugod. Obravnavati je tudi konkreten pojem iz poljedelstva in kar je zanimivo, odgovarja pojmu »činiti«. »Razpravljati« po-

meni po duhu slovenščine = auseinandersetzen. Da pa pojem ugaja, kaže dejstvo, da se je pojem razprave za Verhandlung udomačil nakrat ne le med učenimi juristi, ampak splošno tudi med ljudstvom. Razprava nam danes služi za »Abhandlung« in »Verhandlung«. Točno pa pomeni obravnava = Verhandlung, razprava = Auseinandersetzung, Abhandlung. S sedaj pokojnim Trnovcem sva si bila svoj čas za lastno rabo ugotovila za Verhandlung = obravnava, za Abhandlung = razprava.¹⁾

(Konec prihodnjič.)



Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) I. Razdružitev zakona radi zadržka po § 58. o. d. z. Vprašanje o krivdi žene, ki ni povedala svojemu možu pred poroko o spolnem občevanju z drugim moškim. II. Določba § 158. o. d. z. velja le za otroke, ki so rojeni v veljavnem zakonu.

Ad I.

Deželno sodišče v Ljubljani je s sodbo od 27. septembra 1911 opr. št. Cg I 161/11 izreklo, da je zakon, sklenjen med tožnikom A in toženko B po rimsko-katoliškem obredu, neveljaven in da krivda neveljavnosti ne zadene nobene stranko; pravdni stroški se pa pobotajo.

Razlogi, iz katerih je dejanski stan jasno razviden, so ti-le:

Stranki soglašate v tem, da sta spolno občevali prvokrat dan po poroki t. j. 19. julija 1910. To sledi tudi jasno iz soglasne izpovedi prič, da je tožnik naznanil okoli 14 dni pred poroko toženki vsebino prejetega anonimnega pisma, da mu je ona potem zatrjevala, da dosedaj ni imela še z nobenim moškim opraviti, ter da je tožnik temu zatrjevanju očitvidno verjel; dalje iz potrjene okolnosti, da je tožnik zanikal dne 3. februarja 1911 zdravnikovo vprašanje, ali toženka morda ne rodi, rekoč,

¹⁾ Tako tudi „Slov. Pravnik“, dokler se ni z novimi civ. pr. zakoni in tiskovinami uvedla razprava za Verhandlung. Urednik.